

5. Одинцов В. В. Стилистика текста. – М.: Наука, 1980. – 262 с.
6. Steger H. Einige theoretische und empirische Aspekte der Forschung gesprochener deutscher Sprache // Freiburger Universitätsblätter 34. - Freiburger Universität, 1979. – S. 32 – 42.
7. Філософський словник. – Київ: Головна редакція УРЕ, 1973. – 600 с.
8. Funktional-kommunikative Sprachbeschreibung. Theoretisch-methodische Grundlegung. – Leipzig: VEB Bibliographisches Institut, 1981. – 276 S.
9. Троянська Е. С. К вопросу о лингвистических признаках функциональных стилей // Стиль научной речи. – М.: Наука, 1978. – 43-58 с.
10. Бессмертная Н. В. К вопросу о типологии текста // Лингвистика текста и обучение иностранным языкам. – Киев, 1978. – с. 48-55.
11. Ризель Е. Г. К вопросу об иерархии стилистических систем и основных текстологических единиц // Иностранные языки в школе. 1975. - №6. – с. 8-15.
12. Синдеева Т. И. Речевой жанр «газетная рецензия» и его лингвотекстовые характеристики (на материале английского языка): Автореф. дис. ... канд. филол. наук. – М.: 1984. – 25с.
13. Steuergesetze, Verlag C. H. Beck München, Stand: 1. Juni 2009.

УДК 811.111'367

Файфер Н.В.
(Київ, Україна)

СИНТАКСИЧНА ОРГАНІЗАЦІЯ АНГЛІЙСЬКОГО РЕЧЕННЯ

У статті досліджено синтаксичну організацію речень в англійській мові, визначено синтаксичну специфіку англійських речень, розглянуто різноманітні аспекти їх дослідження, а також статус таких лінгвістичних об'єктів, як текст і речення, речення і словосполучення, словосполучення і слово.

Ключові слова: синтаксична організація, текст, речення, словосполучення, слово.

В статье исследована синтаксическая организация предложений в английском языке, определена синтаксическая специфика английских предложений, рассмотрены разнообразные аспекты их исследования, а также статус таких лингвистических объектов, как текст и предложение, предложение и словосочетание, словосочетание и слово.

Ключевые слова: синтаксическая организация, текст, предложение, словосочетание, слово.

The article focuses on the study of syntactic organisation of the sentence in the English language. The aim of the research is to define the syntactic peculiarity of English sentences, to examine various aspects of their investigation and the status of such linguistic phenomena as the text and the sentence, the sentence and the combination of words, the word combination and the word.

Key words: syntactic organisation, the text, the sentence, the word combination, the word.

© Файфер Н.В., 2011

Незважаючи на значну кількість робіт, присвячених дослідженню різних синтаксичних структур, синтаксис і дотепер залишається найменш дослідженою галуззю лінгвістики, що пояснюється складністю зазначеної проблематики. Більшість принципово важливих тем синтаксису, як зазначає П. С. Дудик [1: 3], і досі витлумачується неоднозначно або й суперечливо. Особливо це стосується теорії речення, зокрема таких її проблем, як основи класифікації речень, дослідження речень за допомогою статистичних методів.

Метою статті є аналіз синтаксичної організації, або синтаксичної структури, англійського речення. Для досягнення поставленої мети слід розв'язати такі завдання: визначити синтаксичну специфіку англійських речень, розглянути різноманітні аспекти їх дослідження, а також статус таких лінгвістичних об'єктів, як текст і речення, речення і словосполучення, словосполучення і слово.

У межах зазначеної проблематики важливе місце посідає вивчення специфіки та закономірностей побудови англійських речень у текстах різних стилів; з'ясування природи самого речення як головної синтаксичної структури; виявлення визначальних ознак типів речень, їх конструювання і функцій; дослідження різних елементів речення: членів речення, сполучень слів і словосполучень, їх розмежування; розв'язання проблеми актуального членування речень тощо.

Синтаксис (з гр. *syntaxis* – “складання”, “побудова”, “будова”) – це розділ граматики, який вивчає способи поєднання та розміщення слів у реченні й словосполученні, властиві тій чи іншій мові, певному авторові, твору [2: 200]. Цей термін вживають в двох основних значеннях: 1) *синтаксичної будови мови*, елементами якої виступають члени речення, словосполучення, речення, еквіваленти речень; 2) *граматичного вчення* про структуру, семантику і, частково, функції синтаксичних одиниць [1: 6].

Об'єктом синтаксису є вся синтаксична будова мови, яка формується з усіх без винятку синтаксичних одиниць – членів речень, словосполучень, речень, їхніх форм і різновидів. Предметом синтаксису є синтаксична теорія, синтаксичні правила, характеристики об'єктів синтаксичної структури мови, тобто членів речення, словосполучень, речень і т. д.

Речення, як і інші синтаксичні одиниці, сформувались й усталились на основі багатовікового мовленнєвого досвіду використання носіями мови різноманітних поєднань слів, їх нормування й вживання на синтаксичному та функціональному рівнях. Варто зауважити, що проблема механізмів синтаксису має в наш час прикладний характер. Такі пріоритетні галузі розвитку науки та техніки, як штучний інтелект і машинний переклад вимагають конкретних даних про механізми породження синтаксичних конструкцій, або структур [3: 3].

Речення є основним об'єктом синтаксису, оскільки має властивість комунікативності [4: 145]. Одиниці, що утворюють речення, мають бути категорійно й функціонально оформлені (під категорійним оформленням розуміють представленість елементів речення в категоріях частин мови, під функціональним – представленість частин речення у вигляді членів речення) [4: 148]. Речення розглядають також як одиницю мовлення, оскільки речення є найпростішою формою повідомлення думки, якій властива модальність [5: 43–44; 6: 137].

Проблема синтаксичних аспектів речення не є в літературі новою, оскільки неодноразово досліджувалася синтаксистами (В. Г. Адмоні, І. Ербенном, Л. Теньєром та ін.).

Так, В. Г. Адмоні висуває ідею багатовимірності побудови змісту речення [7: 5], багатолінійності мовленнєвого ланцюга та багатомірності граматичних явищ [8: 235]. Вчений виділяє сім аспектів дослідження речення, а саме:

- 1) логіко-граматичний;
- 2) модальний;
- 3) повноти речення;
- 4) місця речення в розгорнутому мовленні;
- 5) пізнавальної установки мовця;
- 6) комунікативного завдання речення;
- 7) ступеня емоційності речення [8: 233–234].

Проте, деякі важливі аспекти речення, наприклад, лінійний, категорійний характер, сполучуваність та ієрархія, залишилися поза увагою дослідника. І. Ербен у кожному реченні виділяє формальну (зовнішню) структуру (*die formale Struktur*) та функціональну (внутрішню) структуру (*die funktionale Struktur*) [9: 519–520]. З позицій формальної структури речення є побудовою, яка має головну та залежні частини, а також різні види лексичних груп (*Wortgruppen*). Щодо функціонального підходу, речення характеризується певними синтаксичними функціями частин речення, лексичних груп і підрядних речень. І. Ербен враховує також функцію цілого речення у складі більших мовленнєвих утворень і функціональну взаємодію на рівні частин мови та граматичних категорій.

Найбільш повно система аспектів речення була описана Л. Теньєром [10], який виділяє такі види: структурний, лінійний, категорійний та функціональний у межах синтаксису. Так, структурний аспект відображає систему синтаксичних зв'язків речення, яка має ієрархічну побудову. Лінійний аспект представляє лінійну побудову речення, тобто порядок слів. Категорійний аспект відбиває природу синтаксичних одиниць як синтаксичних частин мови, що утворюють речення. Функціональний аспект характеризує зазначені одиниці з точки зору синтаксичних функцій, які вони виконують у реченні.

Отже, речення можна досліджувати з позицій категорійного, функціонального (синтаксису членів речення), структурного (синтаксису сполучуваності), лінійного (порядку синтаксичних одиниць), інтонаційного синтаксису (інтонаційно-мелодійного оформлення речення). Усі зазначені аспекти характеризують речення як окрему мовну та мовленнєву одиницю й досліджуються в межах мікросинтаксису. В свою чергу, макросинтаксис – це синтаксис зв'язного тексту, основними об'єктами якого є міжфразові зв'язки й структура надфразових єдностей [4: 147].

Перераховані вище аспекти речення взаємопов'язані та доповнюють один одного в межах тексту (див. *Табл. 1*):

Таблиця 1

	Розділи науки		Досліджувані аспекти
мікросинтаксис	категорійний синтаксис	синтаксичні структури	частини мови
	функціональний синтаксис		синтаксичні функції (члени речення)

	структурний синтаксис (синтаксис сполучуваності)		синтаксичні внутрішньофразові зв'язки
	лінійний синтаксис		порядок синтаксичних єдиниць
	інтонаційний синтаксис		інтонаційне оформлення речення
макросин- таксис	комунікативний синтаксис	семантичні структури	актуальне членування речення
	синтаксис зв'язного тексту		міжфразові зв'язки й структура надфразових єдностей
	синтаксична семантика		зміст окремого речення

На сучасному етапі простежується тенденція досліджувати мову в її комунікативно-прагматичному аспекті. У текстах представлена сутність мови як найважливішого засобу людського спілкування, з якою невід'ємно пов'язана інтелектуальна функція мови як засобу пізнання світу, накопичення й передачі знань про нього [11: 12]. Текст є номінативною єдиницею, що позначає, описує. При цьому значення тексту багатше за значення речень, які входять до його складу. Більш того, воно зазвичай не зводиться до суми значень таких речень. Проте, побудувати модель тексту, яка б відображала його сигніфікативне значення й була б здатною позначати клас певних ситуацій, або розкривати подібні теми, не є можливим [11: 16].

Е. Бенвеніст заперечував знаковий характер речення, вважаючи його повноцінною єдиницею, яка має референцію та зміст [12: 139–140]. Речення має здатність до моделювання, а отже, має здатність до відтворення, що й дозволяє вважати його мовним знаком [11: 16] (основна відмінність знака-речення від словесних знаків полягає в тому, що слово здатне відтворюватися у своїй звуковій формі, а речення відтворюється як модель, яка має певне сигніфікативне значення).

За будовою речення в англійській мові можуть бути простими та складними, напр.: *The old man had deep wrinkles in the back of his neck* (E. Hemingway). *When so much has been written about Charles Strickland, it may seem unnecessary that I should write more* (W. S. Maugham).

За структурою прості речення поділяють на одночленні (однокомпонентні) та дво-членні (двокомпонентні), які, в свою чергу, можуть бути поширеними та непоширеними,

напр.: *Wednesday ... I just don't know how I'll live until then* (St. Barstow). *Saturday night. I'm standing with my hands in my pockets ...* (St. Barstow). *Miss Marple nodded* (A. Christie). *Dill jerked his head in a southerly direction* (H. Lee).

Складні речення мають більш розгалужену класифікацію. По-перше, вони можуть бути складносурядними та складнопідрядними, напр.: *They had forgotten me, but Daisy glanced up and held out her hand* (F. Sc. Fitzgerald). *He conceived that this memory would be the extreme of his sufferings, till, one Sunday, the red-haired girl announced that she would make a study of Dick's head, and that he would be good enough to sit still* (R. Kipling).

Залежно від граматичної функції виділяють: 1) підметові, напр.: *"It seems funny I should never have heard of you"* (W. S. Maugham); 2) предикативні, напр.: *The question was why Strickland had left his family* (W. S. Maugham); 3) додаткові, напр.: *Then he remembered that he had no tobacco ...* (J. London); 4) атрибутивні, напр.: *And many people gathered and paid money for the spectacle in which men were knocking each other* (J. London); 5) адвербіальні підрядні речення, напр.: *And as he spoke, he turned his face from them towards the street, that led to the gate of the city* (O. Wilde).

Розрізняють адвербіальні речення [13: 39–42]: 1) часу, напр.: *When I was a child, I suffered from an almost complete lack of words* (Ch. Samuels); 2) місця, напр.: *The policeman looked where Tom pointed* (F. Sc. Fitzgerald); 3) причини, напр.: *Tom had to walk that distance as he had no money even for the tram* (J. London); 4) мети, напр.: *His two children were sent to bed early that in sleep they might forget they had no supper* (J. London); 5) умови, напр.: *"If I were asked to cite a single reason for your pre-eminence among film directors, I would point to your creation of a special world"* (Ch. Samuels); 6) поступки, напр.: *Though they were tired after the long railroad journey ..., they could not help uttering exclamations of delight* (K. Fidler); 7) наслідку, напр.: *Her pain was so great that she could have screamed at the top of her voice* (W. S. Maugham); 8) способу дії, напр.: *Kitty did exactly as the Mother Superior told her* (W. S. Maugham); 9) порівняння, напр.: *She looked at me as if nothing was wrong*.

За метою висловлювання речення розподіляють на: 1) розповідні (стверджувальні та заперечні), напр.: *Tom King finished his supper and rose from the table* (J. London); 2) питальні (питання до підмета, загальні, спеціальні, альтернативні та розділові), напр.: *"Who are they?" I (Isabella Swan) asked the girl from my Spanish class* (St. Meyer). *Shall I put my arm round her? Is it too soon?* (St. Barstow). *What exactly do you want me to do?* (J. Galsworthy). *Would you prefer tea or coffee? It's Edward Gullen, isn't it?* (St. Meyer). *You wouldn't ask me if this hadn't happened, would you?* (St. Barstow); 3) наказові, напр.: *"Come in!"* (W. S. Maugham). *"Promise that!"* (J. Galsworthy); 4) окличні, напр.: *What a mess!* (St. Barstow).

Проблемним є також питання статусу словосполучення. Варто зазначити, що воно займає в лінгвістичній теорії проміжне положення, оскільки розглядається або як частина речення, або як поєднання слів, які ще не є реченням [6: 129–130]. Тобто словосполучення – це утворення, яке є більшим за слово, але меншим за речення. Головною метою дослідження словосполучень є виявлення граматичних зв'язків слів, що входять до складу словосполучень і речень.

Під словосполученням розуміють існуючу в мові, незалежно від речення, некомунікативну одиницю або структуру, яка утворюється поєднанням двох і більше повнознач-

них слів на основі підрядного зв'язку [14: 134]. Ш. Баллі вважає, що словосполучення – це синтагма, а отже, кожну її складову можна замінити якоюсь іншою, яка належить до тієї ж категорії; словосполучення виражає одне поняття, тому його можна замінити одним словом; словосполучення є віртуальним поняттям внаслідок відсутності актуалізації [5: 106–107]. Проте, варто зауважити, що словосполучення в межах речення зазнає змін, зумовлених взаємозв'язками з компонентами інших словосполучень, а також впливом структури самого речення. На відміну від словосполучення, речення є синтаксичною структурою комунікативного призначення, яка функціонує в мові як самостійна одиниця, що має певну інтонацію залежно від наміру спілкування [6: 133].

Без сумніву, мова і мовлення мають не тільки якісні, а й кількісні ознаки. Саме тому математична лінгвістика, квантитативне мовознавство, статистика мовлення і лінгвостатистика займаються кількісним аналізом мови й мовлення [15: 11–12]. Використання статистичних методів у лінгвістиці присвятили свої праці багато дослідників [16; 17; 18; 19; 20 та ін.]. Використання зазначених методів під час наукових досліджень дозволяє глибше виявити сутність досліджуваних явищ [21: 5]. Саме тому дослідження особливої синтаксичної структури англійського речення, здійснене за допомогою статистичних методів, є актуальним на сучасному етапі. Перспективними видаються розвідки, присвячені порівнянню функціональних стилів щодо використання різних типів речень.

ЛІТЕРАТУРА

1. Дудик П. С. Из синтаксиса простого предложения : [навч. посіб.] / П. С. Дудик. – Вінниця : ВДПУ імені Михайла Коцюбинського, 1999. – 298 с.
2. Яременко В. В. Новий тлумачний словник української мови. Т. 4 / В. В. Яременко, О. М. Сліпушко. – К. : Аконіт, 1999. – 244 с.
3. Ахутина Т. В. Порождение речи. Нейролингвистический анализ синтаксиса / Татьяна Васильевна Ахутина. – М. : Изд-во Моск. ун-та, 1989. – 215 с.
4. Богданов В. В. Семантико-синтаксическая организация предложения / Валентин Васильевич Богданов. – Л. : Изд-во Ленинградского университета, 1977. – 204 с.
5. Балли Ш. Общая лингвистика и вопросы французского языка / Шарль Балли. – М. : Просвещение, 1955. – 210 с.
6. Звегинцев В. А. Предложение и его отношение к языку и речи / Владимир Андреевич Звегинцев. – М. : Изд-во Моск. ун-та, 1976. – 307 [1] с.
7. Адмони В. Г. Партиктурное строение речевой цепи и система грамматических значений в предложении / В. Г. Адмони // НДВШ, ФН. – 1961. – № 3. – С. 3–15.
8. Адмони В. Г. Типология предложения / В. Г. Адмони // Исследования по общей теории грамматики. – М. : Прогресс, 1968. – С. 232–291.
9. Erben J. Prinzipielles zur Syntaxforschung, mit dem besonderen Blick auf Grundfragen der deutschen Syntax / J. Erben // Das Ringen um eine neue deutsche Grammatik. – Darmstadt, 1962. – S. 505–526.
10. Tesnière L. Eléments de syntaxe structurale / L. Tesnière. – Paris, 1959. – 672 p.
11. Ерхов В. Н. Текст и предложение (к определению статуса лингвистических объектов) / В. Н. Ерхов // Синтаксическая семантика и прагматика : межвузовский тематический сборник. – Калинин : Калининский гос. ун-т, 1982. – С. 11–22.

12. Бенвенист Э. Уровни лингвистического анализа / Эмиль Бенвенист // *Общая лингвистика*. – М. : Прогресс, 1974. – С. 129–140.
13. Шевченко Т. С. Морфолого-синтаксичний аналіз речення : методичні рекомендації для студентів IV–V курсів, які вивчають англійську мову як другу іноземну / Т. С. Шевченко, Н. В. Москалюк. – К. : Вид. центр КНЛУ, 2004. – 73 с.
14. Основы построения описательной грамматики современного русского литературного языка / под ред. Н. Ю. Шведовой. – М. : Прогресс, 1966. – 340 с.
15. Левицкий В. В. Квантитативные методы в лингвистике / Виктор Васильевич Левицкий. – Винница : Нова Книга, 2007. – 264 с.
16. Перебийніс В. І. Що дає статистика мовознавцям? / Валентина Ісидорівна Перебийніс // *Вісник Київського лінгвістичного університету. Серія : Філологія : зб. наук. праць*. – К. : Вид. центр КНЛУ, 2003. – Т. 6, № 2. – С. 27–32.
17. Průcha J. Contextual Constraints and the Choice of Semantic Lexical Units / J. Průcha // *Prague Studies in Mathematical Linguistics*. – Prague, 1966. – № 1. – P. 93–104.
18. Woods An. Statistics in Language Studies / An. Woods, P. Fletcher, Ar. Hughes. – Cambridge : Cambridge University Press, 1996. – 322 p.
19. Biber D. Corpus Linguistics. Investigating Language Structure and Use / D. Biber, S. Conrad, R. Reppen // *Applied Linguistics*. – 2001. – Vol. 22, № 22. – P. 122–123.
20. Dillon G. L. Corpus, Creativity, Cliché : Where Statistics Meet Aesthetics / George L. Dillon // *Journal of Literary Semantics : An International Review*. – 2006. – Vol. 35, № 2. – P. 98.
21. Носенко И. А. Начала статистики для лингвистов : [учеб. пособ.] / Иван Андреевич Носенко. – М. : Высш. шк., 1981. – 157, [1] с.